

УДК 343.82

DOI 10.32755/sjlaw.2026.02.135

Красковський Є. М.,
старший викладач кафедри
вогневої та спеціальної підготовки,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0002-3615-9932

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ У 2020–2025 РОКАХ

У статті проаналізовано наукові підходи до дослідження заходів безпеки в установах виконання покарань України у 2020–2025 роках. Висвітлено трансформацію наукової думки під впливом реформування пенітенціарної системи та воєнного стану, перехід від традиційних режимно-охоронних підходів до комплексної концепції безпеки з урахуванням гуманізації режиму і психологічних ризиків. Проаналізовано вплив практики ЄСПЛ і рекомендацій ЄКПТ, визначено прогалини та перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: безпека в установах виконання покарань, динамічна безпека, пенітенціарна система, воєнний стан, кримінально-виконавче право.

Постановка проблеми. Пенітенціарна система України як державний інститут, що реалізує норми кримінально-виконавчого права, постійно перебуває в центрі наукових дискусій, а питання безпеки в установах виконання покарань (далі — УВП) належать до пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі кримінально-виконавчого права. Однак період 2020–2025 років характеризується кардинальними змінами в підходах до розуміння сутності безпеки, переосмисленням її концептуальних засад та появою принципово нових викликів для вітчизняної пенітенціарної науки, які потребують наукового осягнення через низку факторів. По-перше, пандемія COVID-19 (2020–2021 рр.) виявила вразливість системи до епідеміологічних ризиків і прискорила дискусії щодо гуманізації режиму. По-друге, повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року радикально змінило умови функціонування УВП: за даними Міністерства юстиції України, від початку повномасштабного вторгнення зазнали руйнувань 49 установ виконання покарань,

принаймні дві стали непридатними для подальшого використання, евакуаційні заходи було проведено в кількох установах поблизу зони бойових дій, 4628 засуджених та ув'язнених евакуювали. По-третє, активізація реформ системи, які закладені до Стратегії реформування пенітенціарної системи на 2021–2026 роки, ухваленої розпорядженням КМУ від 16.12.2022 № 1153-р [1] та постійна увага Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – ЄКПТ) і Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) стимулювали наукову активність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Саме в цей період провідні українські правники-науковці (І. Г. Богатирьов, І. В. Боднар, Д. В. Ягунов, В. В. Пивоваров, М. В. Романов, О. О. Шкута, Ю. Ю. Івчук, В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, О. В. Гальцова, М. С. Пузирьов) значно розширили розуміння поняття і заходів безпеки, змінивши акценти з традиційного дослідження репресивних методів – фізичного та процедурного примусу на пізнання динамічної та психологічної моделей взаємодії персоналу та в'язнів. Це відображає сучасні глобальні тенденції: виконання вимог Європейських пенітенціарних правил, рекомендацій ЄКПТ та національних викликів воєнного часу.

Актуальність теми зумовлена не лише щоденними практичними потребами ДКВС України, а й необхідністю наукового осмислення еволюції досліджень для формування сучасної доктрини безпеки пенітенціарної системи.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу стану та основних напрямів наукових досліджень заходів безпеки в установах виконання покарань України у 2020–2025 роках, визначення ключових тенденцій їх розвитку, актуальних проблемних аспектів та окреслення перспектив подальших наукових розроблень у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Пенітенціарна система України як система спеціально уповноважених органів і установ, діяльність яких спрямована на формування та реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, завжди була й буде чутливим індикатором

рівня дотримання прав і свобод людини в державі. Питання застосування заходів безпеки в УВП є одним із ключових інструментів забезпечення законності та правопорядку, а також захисту прав засуджених, персоналу і суспільства загалом. Вони охоплюють комплекс фізичних, процедурних, динамічних та психологічних механізмів, спрямованих на запобігання правопорушенням, конфліктам, втечам та іншим загрозам у закритому середовищі.

На початку досліджуваного періоду вітчизняні фахівці у сфері кримінально-виконавчого права все ще оперували переважно традиційними підходами до розуміння питань безпеки, які сформувалися в пострадянський період. Ці підходи, як правило, базувалися на концепції «режимної безпеки», що заснована на фізичних засобах ізоляції та нагляду, суворому контролі та дотриманні дисципліни.

Однак період 2020–2021 років ознаменувався активізацією наукових дискусій щодо необхідності впровадження концепції динамічної безпеки. Цей підхід, визнаний у світовій практиці, передбачає, що режимна безпека, заснована на фізичних засобах захисту, має доповнюватися безпекою, яка базується на всеохопному знанні персоналом засуджених та їх можливої поведінки. У 2020 році спільний проєкт Європейського Союзу та Ради Європи провів низку вебінарів і тренінгів на тему «Динамічна безпека в установах виконання покарань» для працівників Департаменту з питань виконання покарань Міністерства юстиції України.

З цього питання І. В. Боднар акцентував увагу на тому, що «незважаючи на наявність трьох компонентів цього виду діяльності, особлива увага приділяється тільки динамічній безпеці, що негативно позначається на функціонуванні всієї системи, метою якої є виправлення та ресоціалізації засуджених, забезпечення безпеки в установах виконання покарань, зменшення рівня постпенітенціарної злочинності» [2, с. 99].

Відомий вітчизняний дослідник, професор І. Г. Богатирьов, не виділяючи динамічну безпеку як окремий термін у своїх публікаціях, постійно наголошував на гуманізації режиму, профілактиці правопорушень і балансі між безпекою та правами

людини. Він зазначає, що безпека в установах виконання покарань – це не лише фізичні бар'єри, а й система профілактики, яка охоплює соціально-виховну роботу, зайнятість засуджених та підтримку позитивних відносин з персоналом, вона знижує конфлікти та сприяє виправленню [3, с. 245–247].

Слід констатувати, що важливим аспектом наукових досліджень цього періоду стало критичне переосмислення результатів реформування пенітенціарної системи. Вітчизняні науковці та експерти часто наголошували, що здійснені дослідження в галузі кримінально-виконавчого права не повною мірою відповідають сучасним потребам теорії та практики. Особливу увагу дослідники приділяли проблемі деякого розбалансування кримінально-виконавчої системи внаслідок передачі повноважень від Державної пенітенціарної служби України до Міністерства юстиції України у 2016 році. Саме таку думку висловили громадські експерти, учасники Пенітенціарного форуму «Пенітенціарна система України в глобальному вимірі» [4].

Крім вищесказаного, у програмних документах та експертних аналітичних матеріалах цього часу періодично згадується необхідність демілітаризації Державної кримінально-виконавчої служби України. Зокрема, цю позицію відображено в Плані дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року та матеріалах Пенітенціарного форуму [4]. Експерти-практики, зокрема Д. В. Ягунов, також наголошували на необхідності такої трансформації і порушували питання перетворення пенітенціарної системи у відомство цивільного типу [5].

В аналітичних експертних публікаціях укотре підкреслювалася необхідність переходу від колективного розміщення в'язнів. Міністр юстиції Денис Малюська та заступниця міністра Олена Висоцька 2020 року в інтерв'ю та публічних виступах анонсували плани реформування пенітенціарної системи, зокрема щодо переходу до камерної системи тримання та зменшення наповненості установ.

Також предметом уваги став і погляд на фізичну безпеку засуджених через призму санітарно-епідеміологічних і

медичних ризиків, насамперед пов'язаних з пандемією COVID-19. Так, М. В. Романов підкреслював, що Державна кримінально-виконавча служба не здатна впровадити необхідні карантинні заходи, а також не здатна забезпечити належне медичне обслуговування засуджених і забезпечення безпеки їх тримання в умовах фізичної ізоляції під час поширення хвороби COVID-19. Дослідник стверджував, що в Україні було забезпечено лише ухвалення відповідних нормативних актів та плану дій, але самі ці плани реалізовані неналежним чином. Причини нездатності Державної кримінально-виконавчої служби забезпечити впровадження та реалізацію цих заходів – значне недофінансування потреб органів і установ виконання покарань, а також неналежна реалізація тих заходів, які передбачені нормативними актами [6, с. 260].

У 2020–2021 роках науковці продовжували акцентували увагу на тому, що трансформація кримінально-виконавчої системи в пенітенціарну систему не є формальною зміною термінології чи назв органів та установ. Йдеться про концептуальну реформу, яка має на меті переорієнтацію в усій системі від каральної логіки до людиноцентричного підходу, заснованого на взаємній повазі персоналу і засуджених. Якщо традиційна кримінально-виконавча система виходила насамперед із завданням ізоляції злочинця від суспільства та реалізації репресивної функції покарання, то сучасна пенітенціарна система має пріоритетну мету забезпечити каяття засудженого, його виправлення, ресоціалізацію та подальшу успішну реінтеграцію у суспільство після звільнення. У цьому контексті акцент переноситься з «відплати» за вчинений злочин на створення різного роду умов у процесі відбуття покарання (організаційних, психологічних, соціальних, правових), за яких особа відмовиться від подальшого здійснення злочинів та повернеться в суспільство як повноцінний його член.

У 2022 році, після повномасштабного російського вторгнення, радикально змінились умови функціонування УВП. У доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини окреслено, що за час воєнних дій загострилися проблеми, над розв'язанням яких працювала / працює

українська в'язнична система. Зокрема, в установах, що перебували в епіцентрі бойових дій, адміністрація стикалася з гострими питаннями постачання питної води, тепла та електроенергії, порушувався телефонний та інтернет-зв'язок, в установах південного регіону виникали проблеми з мобільним зв'язком українських операторів. В установах у зонах бойових дій були труднощі з доставлянням харчових продуктів і медикаментів безпосередньо до установ, деякі постачальники опалювальних ресурсів (вугілля та дров) не виконували своїх зобов'язань. Для розв'язання цих питань у ДКВС України було створено гуманітарний штаб з координації збору та розподілу гуманітарної допомоги в'язничної інфраструктури, триває співпраця з міжнародними та українськими благодійними і волонтерськими організаціями [7, с. 19].

За даними Міністерства юстиції України, у структурі ДКВС України налічується 182 УВП. Станом на 31.12.2023 р. не функціонують: 29 УВП, розташованих на територіях Донецької та Луганської областей, тимчасово невідконтрольних уряду України з 2014 року; 5 установ на тимчасово окупованих територіях АР Крим; 7 УВП, розташованих на територіях, тимчасово окупованих росією з 24 лютого 2022 року; у 9 УВП засуджених та ув'язнених не утримують у зв'язку з проведенням евакуації і розташуванням на деокупованих територіях Херсонської області; 2 УВП перепрофільовано в табори для тримання військовополонених; у 41 УВП засуджених не тримають у зв'язку з оптимізацією діяльності установ [7, с. 18–19].

У доповідях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надано таку інформацію щодо руйнувань та пошкоджень УВП:

1. За 2023 рік згідно з інформацією Міністерства юстиції України стосовно місць несвободи, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України: зазнали руйнувань 22 УВП, 15 зазнали незначних руйнувань і пошкоджень майна, часткового руйнування будівель, серед таких установ значних руйнувань зазнали «Північна виправна колонія № 90», «Торецька виправна колонія (№ 2)», «Селидівська виправна

колонія (№ 82)». Непридатними для подальшого використання стали «Дружелюбівський виправний центр (№ 1)» та «Оріхівська виправна колонія (№ 88)». Часткових руйнувань будівель зазнала «Софіївська виправна колонія (№ 55)». «Бахмутська УВП (№ 6)» міститься на ТОТ [7, с. 22].

2. У 2024 році зазнали обстрілів такі пенітенціарні установи: ДУ «Оріхівська виправна колонія (№ 88)», ДУ «Криворізька установа виконання покарань (№ 3)», ДУ «Качанівська виправна колонія (№ 54)», ДУ «Селидівська виправна колонія (№ 82)», ДУ «Біленьківська виправна колонія (№ 99)», ДУ «Конотопська виправна колонія (№ 130)», ДУ «Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)», ДУ «Полтавська виправна колонія (№ 64)», ДУ «Запорізький слідчий ізолятор». Після влучання безпілотного літального апарата з вибухівкою по території ДУ «Біленьківська виправна колонія (№ 99)» засуджені зазнали тілесних ушкоджень [8, с. 21].

В умовах повноцінних бойових дій постали принципово нові виклики для життєдіяльності пенітенціарної системи, а значить, і для наукових досліджень у сфері безпеки пенітенціарних установ. Тепер безпека перестала розглядатися лише як режимно-охоронна категорія й почала осмислюватися як *комплексна, багатовимірна система*, тісно пов'язана з війною, правами людини та стійкістю інституцій. Домінуючим напрямом наукових досліджень зазначеного періоду стало вивчення особливостей забезпечення безпеки установ виконання покарань у зоні бойових дій, під час обстрілів, окупації окремих територій та евакуації засуджених і персоналу. Значна увага приділяється проблемам управління безпекою в умовах дефіциту кадрів, порушення логістичних зв'язків і обмеженого ресурсного забезпечення. У цьому контексті установи виконання покарань дедалі частіше розглядаються як елементи критичної інфраструктури держави, а питання їх безпеки – як складова національної безпеки. Відповідно, наукові дослідження періоду 2022–2025 років демонструють чіткий зсув фокусу і зосередження на принципово нових аспектах.

Зокрема, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук зазначає, що, враховуючи умови воєнного стану, який було запроваджено після повномасштабного вторгнення, питання «безпекового потенціалу» пенітенціарної системи як щодо засуджених, персоналу органів та установ виконання покарань, так і суспільства, ба більше – держави, загострилося. Перед кримінально-виконавчою системою постали нові виклики, які водночас поглибили наявні та створили нові проблеми у процесі виконання-відбування покарань, а також обумовили покладення на органи та установи виконання покарань нових завдань та функцій [9, с. 67].

Свою чергою О. О. Шкута констатує, що військова агресія РФ поставила перед ДКВС Міністерства юстиції України нові завдання, основними з яких є забезпечення прав та безпеки засуджених, ув'язнених і персоналу УВП [10, с. 38].

Науковець М. Романов, розглядаючи проблеми кримінально-виконавчої системи України в умовах воєнного стану, вважає, що доречно їх класифікувати на ті, які спостерігаються в установах виконання покарань на території України в тих регіонах, які є відносно безпечними, та проблеми в установах виконання покарань на тимчасово окупованих територіях і тих територіях, які перебувають у зоні бойових дій [11].

У подібному ракурсі доходить висновку Ю. Ю. Івчук, зауваживши таке: «Розглядаючи питання особистої безпеки засуджених до позбавлення волі в умовах воєнного стану, не можна оминати увагою вимоги до діяльності установ виконання покарань на підконтрольній частині території України у тилу, оскільки на сьогоднішній день залишається високим ризик завдання ракетних ударів з боку РФ по об'єктах цивільної інфраструктури та режимних об'єктах. У цьому контексті актуальним та неврегульованим є питання щодо облаштування укриттів та захисних споруд на території установ виконання покарань» [12, с. 17].

Гальцова О. В. теж акцентує увагу на забезпеченні особистої безпеки засуджених і вважає, що особливо нагальною проблемою постало дотримання особистої безпеки в умовах воєнного стану засуджених на тлі повномасштабного

військового вторгнення РФ в Україну, коли близько 30 установ виконання покарань опинилися в зоні бойових дій, життю та здоров'ю засуджених реально загрожувала небезпека через обстріли, оскільки більшість установ виконання покарань отримали серйозні ушкодження внаслідок цього. Також зазначено, що на персонал установ виконання покарань покладається обов'язок вжити заходів щодо збереження життя та здоров'я засуджених та осіб, узятих під варту, та забезпечити безпеку засудженим під час повітряної тривоги в безпечному місці (укритті), які повинні бути додатково обладнані засобами відпочинку (місця для сидіння), обігріву та запасами питної води або їх евакуювати [13, с. 204].

Зазначимо, що нині забезпечення безпеки засуджених – це один з основних напрямів досліджень науковців, а також основний напрям діяльності органів та установ виконання покарань. Крім того, «забезпечення належного рівня безпеки та правопорядку в УВП та СІЗО» передбачено в переліку основних цілей Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року [1].

Комплексний підхід до забезпечення безпеки в установах виконання покарань та ефективність застосування всіх складових такого підходу на практиці залежать від багатьох факторів, зокрема: фінансове забезпечення установ; укомплектованість кваліфікованим персоналом; стан матеріально-технічної бази; дотримання законності в діяльності адміністрації [14, с. 115].

Науковці М. С. Пузирьов та О. В. Батюк вважають, що саме захищеність персоналу та інших осіб, у тому числі військовополонених, нарівні із захищеністю засуджених від небезпек та загроз під час перебування в місцях несвободи Міністерства юстиції України визначають пенітенціарну безпеку, що в підсумку сприяє досягненню мети захисту інтересів особи, суспільства і держави [15, с. 105].

У наукових дослідженнях зазначеного періоду розглядаються також проблемні питання правового регулювання застосування заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї) в УВП, оскільки на сьогодні персонал у

випадку необхідності такого застосування має одночасно керуватися трьома законами й чотирма наказами, які можуть порізно визначати межі допустимого [16, с. 154].

Висновки. Підсумовуючи, необхідно визнати зміну парадигми погляду на питання безпеки в УВП, акцент якої змінився саме після повномасштабного вторгнення росії. Відтепер безпека установ виконання покарань в умовах воєнного стану перестала бути лише сукупністю заходів із запобігання втечам та правопорушенням з боку засуджених, перетворюючись на комплексну систему захисту життя та здоров'я суб'єктів пенітенціарних правовідносин, у тому числі від зовнішніх чинників збройної агресії. Необхідним нині є перегляд стандартів інженерно-технічного забезпечення УВП засобами охорони, де пріоритетом стане не лише недоторканність периметра об'єкта, а й створення різноманітних фортифікаційних споруд, здатних витримати вогневе ураження та забезпечити надійне укриття як для в'язнів, так і для персоналу.

Водночас дуже мало робіт, сфокусованих на безпеці саме персоналу УВП, незважаючи на проблемні питання психологічної підтримки співробітників, додаткового навчання, як діяти в екстремальних умовах, правового захисту персоналу, що залишив окуповані території, особливо потенційної можливості колаборації з ворогом працівників установ, які вийшли з-під контролю української влади.

До того ж окремо не вивчена кібербезпека УВП (можливі кібератаки на системи місць несвободи, цифрові загрози). Згадки тільки загальні (CERT-UA звітує про 58 млрд кіберподій в Україні у 2022–2025 рр., але не згадує УВП).

Українські науковці не публікують досліджень щодо застосування безпілотних авіаційних літальних апаратів (далі – БПЛА) для безпеки УВП. Хоча є проблема перехоплення ворожих БПЛА біля установ, виявлення доставки заборонених предметів, а також можливість патрулювання периметра за допомогою БПЛА.

У відкритому доступі не знайдено праць, присвячених впливу клімату (повені на Заході, пожежі через спеку),

екологічних проблем (забруднення ґрунтів та води через обстріли), техногенних катастроф (не пов'язані з війною вибухи та аварії) на безпеку УВП.

Слабо досліджено гендерні аспекти безпеки в УВП (захист жінок, ЛГБТ, гендерне насильство) та механізми імплементації європейських підходів до забезпечення безпеки з урахуванням специфіки національної пенітенціарної системи та особливостей воєнного стану.

Разом з тим недостатньо досліджена тема післявоєнної ресоціалізації ветеранів та підтримки осіб (як серед персоналу УВП, так і серед в'язнів) з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).

Це дає підстави стверджувати, що українські дослідження зацентувались на гуманізації та воєнних ризиках, але ігнорують нові актуальні аспекти безпеки (кібербезпека, БПЛА, клімат та екологія, гендерні проблеми). Безсумнівно, це пов'язано з війною (фокус на виживанні) та обмеженим фінансуванням пенітенціарної системи, і саме ці питання можуть стати перспективними для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Стратегії реформування пенітенціарної системи на 2022–2026 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026).

2. Боднар І. В. Забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2021. № 1 (12). С. 92–102. DOI: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2021.01.092> (дата звернення: 19.01.2026).

3. Кримінологія : академічний підручник / за заг. ред. І. Г. Богатирьова. Чернівці : Технодрук, 2020. 336 с.

4. Пенітенціарна система України в глобальному вимірі : матеріали пенітенціарного форуму (м. Київ, жовтень 2020 р.). *Юридичний вісник України*. URL: <https://yvu.com.ua/penitentsiarnyj-forum-penitentsiarna-systema-ukrayiny-v-globalnomu-vymiri/> (дата звернення: 19.01.2026).

5. Ягунов Д. В. Реформа пенітенціарної системи України (2015–2020): *quidquid agis, prudenter agas et respice finem*. *Сайт Дмитра*

Ягунова. URL: <https://www.yagunov.in.ua/prison-reform-2015-2020> (дата звернення: 19.01.2026).

6. Романов М. В. Забезпечення прав і безпеки засуджених під час пандемії COVID-19. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. Т. 1. № 15. С. 256–275. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.231331> (дата звернення: 19.01.2026).

7. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році». URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf> (дата звернення: 19.01.2026).

8. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2024 році». URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%202024.pdf> (дата звернення: 19.01.2026).

9. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча система України: виклики воєнного стану. *Law and Society*. 2024. № 9. С. 67–73. URL: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87/Downloads/ihorkozy%ch,+2024.09.kerniakevych-tanasiychuk.pdf> (дата звернення: 19.01.2026).

10. Шкута О. О. Проблеми забезпечення безпеки засуджених у місцях несвободи України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2022. № 2. С. 35–38. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2022-2-8> (дата звернення: 19.01.2026).

11. Романов М. Установи виконання покарань під час війни. *Сайт Харківської правозахисної групи*. URL: <https://khp.org/1608811011> (дата звернення: 19.01.2026).

12. Івчук Ю. Ю. Забезпечення правового статусу засуджених до позбавлення волі в умовах виконання покарань під час воєнного стану: проблемні аспекти. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. № 1 (45). С. 11–20. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-11-20> (дата звернення: 19.01.2026).

13. Дотримання прав людини при виконанні покарань і поводженні із засудженими в Україні: виклики, завдання, рішення в умовах воєнного стану: монографія / В. Ворожбіт-Горбатюк,

Ю. Кернякевич-Танасійчук, О. Осадько та ін.; наук. ред. В. Пивоваров; Нац. акад. прав. наук України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Відділ дослідж. проблем кримін.-виконав. права. Харків: Право, 2024. 331 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602321> (дата звернення: 19.01.2026).

14. Леоненко О., Красковський Є. Щодо безпеки в установах виконання покарань. *Сучасна пенітенціарна система. Виклики та рішення в умовах воєнного конфлікту*: матеріали проф. наук. конф. (м. Чернігів, 29 травня 2025 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів: ПАУ, 2025. С. 114–115. URL: https://pau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/07/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%A3%D0%9A%D0%A0_2-3.pdf (дата звернення: 19.01.2026).

15. Пузирьов М. С., Батюк О. В. Пенітенціарна безпека як складова державної безпеки. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму (м. Київ, 3 листопада 2023 р.). Львів – Торунь, 2023. С. 103–106. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/228/5625/12618-1>. (дата звернення: 19.01.2026).

16. Красковський Є. М., Леоненко О. А. Вдосконалення правового регулювання заходів примусу як крок до гуманізації пенітенціарної системи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 92. Ч. 4. С. 151–156. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.20> (дата звернення: 19.01.2026).

Kraskovskyi Ye.,

Senior Lecturer at the Department of Firearms and Special Training,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3615-9932

EVOLUTION OF SCIENTIFIC RESEARCH ON SECURITY MEASURES IN THE PENITENTIARY SYSTEM OF UKRAINE IN 2020–2025

The article provides a comprehensive analysis of the evolution of scientific approaches to security measures in Ukrainian penitentiary institutions during the period 2020–2025. It examines the transformation of academic discourse under the influence of penitentiary system reforms, the COVID-19 pandemic, and the full-scale military aggression against Ukraine, which have generated unprecedented risks and fundamentally altered the conditions of functioning of detention facilities. The study substantiates a gradual shift from predominantly regime- and custodial-oriented approaches toward an integrated security model that combines physical, dynamic, psychological, organizational, and legal components.

Special attention is paid to the development of the concept of dynamic security, the humanization of detention regimes, compliance with European standards for the treatment of persons deprived of liberty, and the management of psychological risks, which have significantly intensified in the context of hostilities, evacuation of prisoners and staff, destruction of penitentiary infrastructure, and resource constraints. The article analyzes the impact of the case law of the European Court of Human Rights and the recommendations of the European Committee for the Prevention of Torture on shaping a contemporary doctrine of penitentiary security in Ukraine.

Despite notable progress, the study identifies a number of gaps in national research, including insufficient attention to cybersecurity threats, the use of unmanned aerial vehicles and counter-UAV measures, climate- and environment-related risks, gender-sensitive security issues, and post-traumatic stress management for both penitentiary staff and detainees. The necessity of revising engineering and technical standards for the protection of penitentiary facilities is substantiated, with emphasis on ensuring not only perimeter security but also reliable shelters against armed attacks.

The findings have practical significance for improving state policy in the execution of criminal penalties, implementing the Strategy for the Reform of the Penitentiary System for 2021–2026, and ensuring compliance with international human rights standards, while outlining priorities for further research in the field of penitentiary security.

Key words: security in penitentiary institutions, dynamic security, penitentiary system, martial law, criminal-executive law.

References

1. Ukraine (2022), *Strategy for reforming the penitentiary system for 2022–2026*: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 16 December 2022 No. 1153-r, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (accessed 15 January 2026).
2. Bodnar, I. V. (2021), "Ensuring safety in penal institutions", *Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Law*, No. 1(12), pp. 92–102, DOI: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2021.01.092> (accessed 19 January 2026).
3. Bohatyrov, I. H. (Ed.) (2020), *Criminology*: academic textbook, Tekhnodruk, Chernivtsi.
4. Penitentiary Forum (2020, October), "Penitentiary system of Ukraine in the global dimension": Conference materials, *Legal Bulletin of Ukraine*, available at: <https://yvu.com.ua/penitentsiarnyj-forum-penitentsiarna-systema-ukrayiny-v-globalnomu-vymiri/> (accessed 19 January 2026).
5. Yahunov, D. V. (n.d.), *Penitentiary reform of Ukraine (2015–2020): quidquid agis, prudenter agas et respice finem*, available at: <https://www.yahunov.in.ua/prison-reform-2015–2020> (accessed 19 January 2026).

6. Romanov, M. V. (2021), "Ensuring rights and safety of prisoners during the COVID-19 pandemic", *Bulletin of the Association of Criminal Law of Ukraine*, No. 1 (15), pp. 256–275. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.231331>.

7. Office of the Ombudsman of the Verkhovna Rada of Ukraine (2023), *Special report on the prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment in Ukraine in 2023*, available at: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf> (accessed 19 January 2026).

8. Office of the Ombudsman of the Verkhovna Rada of Ukraine (2024), *Special report on the prevention of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment in Ukraine in 2024*, available at: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%202024.pdf> (accessed 19 January 2026).

9. Kerniakevych-Tanasiichuk, Yu. V. (2024), "The penal enforcement system of Ukraine: Challenges of martial law", *Law and Society*, No. 9, pp. 67–73, DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2022-2-8>.

10. Shkuta, O. O. (2022), "Problems of ensuring prisoners' safety in places of detention under martial law in Ukraine", *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Legal Sciences"*, No. 2, pp. 35–38, DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2022-2-8>.

11. Romanov, M. (n.d.), "Penal institutions during the war", Kharkiv Human Rights Protection Group, available at: <https://khp.org/1608811011> (accessed 19 January 2026).

12. Ivchuk, Yu. Yu. (2023), "Ensuring the legal status of persons sentenced to imprisonment under martial law: Problematic aspects", *Actual Problems of Law: Theory and Practice*, No. 1 (45), pp. 11–20, DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-11-20> (accessed 19 January 2026).

13. Vorozhbit-Gorbatyuk, V., Kerniakevych-Tanasiichuk, Yu., Osadko, O., et al. (2024), "Protection of human rights in penal enforcement during wartime conditions", *Pravo*, DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178602321>.

14. Leonenko, O., & Kraskovskyi, Ye. (2025), "On safety in penal institutions", *Modern penitentiary system: Challenges and solutions under conditions of armed conflict*, pp. 114–115, Penitentiary Academy of Ukraine, available at: https://pau.edu.ua/wpcontent/uploads/2025/07/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%A3%D0%9A%D0%A0_2-3.pdf (accessed 19 January 2026).

15. Puzyrov, M. S., & Batiuk, O. V. (2023), "Penitentiary security as a component of state security", *The penitentiary system in the global dimension* : materials of III International Penitentiary Forum, pp. 103–106, Liha-Pres, available at: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/228/5625/12618-1> (accessed 19 January 2026).

16. Kraskovskyi, Ye. M., & Leonenko, O. A. (2025), "Improvement of the legal regulation of coercive measures as a step towards the humanisation of the penitentiary system of Ukraine", *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, No. 92, Vol. 4, pp. 151–156, DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.20> (accessed 19 January 2026).

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.02.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 01.06.2026.